

70305 Gül-ü Bülbül

1.2.15- Gül ü Bülbül, Nezahat Öztekin,
DEÜ. SBE., İzmir 1987, 452 s. (Dnş.
Doç. Dr. Tunca Kortantamer).
Doktora tezi

06 HAZİRAN 1996

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Zavotçu, Gencay. "Türk edebiyatında gül ü bülbül mesnevileri:
mukayeseli çalışma." Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, 1997.
IX,753s. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Turgut Karabey)

17 HAZİRAN 2000

-070305-Gül ü Bülbül

19 NISAN 1993

"Gül ü Bülbül." Nezahat Öztekin. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, 1987.

- Kara Fazlı
- Gül ü Bülbül

1.5.113- Kara Fazlı. Gül ü Bülbül, Sevgi
Gürkan, AÜ. DTCF., (BT.72), Ankara
1966, 229 s.
Bitirme (Mezuniyet) tezi.

28 HAZİRAN 1996

-Gül ü Bülbül
- Kara Fazlı

29 MAYIS 1993

ÖZTEKİN, Nezahat (Dr.), "Gül ü Bülbül - Fazlı", Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Danışman: Doç.
Dr. Tunca Kortan Tamer), Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü 1987, 456 S.

'93 OCAK 1993

07 TEMMUZ 1992 - Gül-ü Bülbül
- Kara Fazlı

FAZLI, Mehmet. The rose and the nightingale
(Gül and Bülbül) [Gibb III, 108:] metrical
translation by J. von Hammer-Purgstall and
Epiphanius Wilson. Turkish literature, pp.
229-357.

Agiş, Fazıl. "Abdurrahman Utuzimeni'nin Gül ü Bülbül'ü ve Türk
edebiyatında Gül ü Bülbül yazarlar." Yüksek Lisans Tezi.
Selçuk Üniversitesi, 1995.(Danışman: Prof. Dr. Hüseyin
Ayan) 070305

28 MAYIS 1998

70305 Gül-ü Bülbül

1.4.7- Abdurrahman Utuzimeni'nin Gül ü
Bülbül'ü ve Türk Edebiyatında Gül ü
Bülbül Yazarlar, Fazıl Agiş, —>, SÜ.,
Konya, (Dnş. Prof. Dr. Hüseyin Ayan).
Bitirme (Mezuniyet) tezi.

06 HAZİRAN 1996

-Gül ü Bülbül
- Kara Fazlı

1.5.61- Fazlı'nın Gül ü Bülbül Mesnevi-
si'nin Edisyon Kritik ve Tedkiki, Sülün
Özkut, İÜ. EF. TDEB., (BT. 308), İstan-
bul 1948-49, 201 s.
Bitirme (Mezuniyet) tezi.

28 HAZİRAN 1996

07 TEMMUZ 1992

070305 - Gül-ü Bülbül
- Kara Fazlı

FRANKL, L. A. *Gül ü Bülbül*, das ist Rose und
Nachtigall, von Fazıl [Gibb III, 110,] herausge-
geben von J. v. Hammer [review article.]
Jahrbücher der Literatur 91 (1840), 196-211.

Bekayî

"İzniki Bekayî'nin Gül ü Bülbül Mesnevisi." Zehra Gökdeniz. Yüksek Lisans Tezi.
Boğaziçi Üniversitesi, 1988.

16 NISAN 1995

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GÖLEBİDİR

30481

Türk edebiyatında gül ve bülbül mesnevileri ve Abdurrahim Utüzimen'in Bülbül ve Gül Mesnevisi. *AGİŞ, Fazal*. Yüksek Lisans.
Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1995. 90 s., 110 ref. *Göle. Bülbül 070305*
Danışman: Prof. Dr. Hüseyin Ayan. Dil: Tr.

22 Haziran 2015

İSTANBUL

Her ayın 1 ve 15 inci günleri çıkar

Cilt: 2 Sayı: 14 15 Haziran 1944

İSTANBUL HALKEVLERİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER:

Kemalizmin hürriyet telâkkisi *

Nufus mese'emiz Neşet Halil ATAY

Gül ve balbül efsanesi
İsmail Hikmet ERTAPLAN

Böyle işte (şiiir) Cahit Sıtkı TARANCI

1814 ve 1919 dikteleri F. C. E.

Muallim Naci Ali Canip YÖNTEM

Romantizm *

Batı Avrupa kültürü Oliver DAVİES

Honoré de Balzac Fuat GÖKBUDAK

Gençlerle Başbaşa

İmtiyaz Sahibi: Hâmit Ongunsa

Umum Neşriyat Müdürü: Neşet Halil Atay

İdareyeri: Cağaloğlu-Ankara Cad. No. 40

Telefon: 24230

Sayısı: 25 krş. - 6 aylığı: 250 krş. -

Yıllığı: 500 krş.

T. C.
ZİRAAT
BANKASI

PARA
BIRIKTIREN
RAHAT-EDER

Senede 28,800 Lira İkramiye

Ziraat Bankasında kumbaralı ve ihbarsız tasarruf hesaplarında en az 50 lirası bulunanlara bir sene içinde aşağıdaki plâna göre ikramiye verilecektir:

Adet	1,000 Liralık	4,000 Lira
4	500	2,000
4	250	1,000
40	100	4,000
100	50	5,000
120	40	4,800
160	20	3,200

Kur'alar senede 4 defa, 11 mart, 11 haziran, 11 eylül ve 11 birincikânun tarihlerinde çekilecektir.

DİKKAT: Hesaplarındaki paralar bir sene içinde 50 liradan aşağı düşmeyenlerin ikramiyeleri % 20 fazla-
laştırılacaktır.

Gelecek sayıda:

Cevdet paşa hakkında düşünceler

Ahmet Hamdi TANPINAR

Çamlıcada günler ve geceler

Abdulhak Şinasi HİSAR

Ahmet Haşim hakkında

F. Mustafa HİMMETGİL

T. İŞ BANKASI

Küçük Carî Hesaplar

1944 İkramiye Plânı

Keşideler: 28 sonkânun, 2 mayıs, 25 ağustos
ve 1 sonteşrin tarihlerinde yapılır.

1 adet ARSA (Ankara'da Kavaklıdere'de 1024 M2. İmar ada No. 254 Parsel No. 3)	4 adet 500 liralık = 2000.— Lira
10 " 200 " = 2000.— "	10 " 200 " = 2000.— "
10 " 100 " = 1000.— "	10 " 100 " = 1000.— "
100 " 50 " = 5000.— "	100 " 50 " = 5000.— "
1 " 2000 liralık = 2000.— Lira	150 " 25 " = 3750.— "
3 " 1000 " = 3000.— "	300 " 10 " = 3000.— "

TÜRKİYE İŞ BANKASI'na para yatırmakla yalnız para biriktirmiş ve faiz almış olmaz, aynı zamanda taliinizi de denemiş olursunuz.

Gole Bolbol

1355 Š./1976. Ġiāt-al-Din Jazāyeri, *Zabān-e korākihā*, 2 vols., 3rd. ed., Tehran, 1354 Š./1975. M. Kātamsāz, *Tira-ye gol-e sorġi/Rosaceae*, Flora of Iran 6, Tehran, 1371 Š./1992. pseudo-Ķayyām, *Nowruz-nāma*, ed. 'Alī Ḥaṣūri, 2nd ed., Tehran, 1357 Š./1978. Gilbert Lazard, *Dictionnaire persan-français*, Leiden, 1990. David N. MacKenzie, *A Concise Pahlavi Dictionary*, London, 1971. Manuĉehri Dāmġāni, *Divān*, ed. Moḥammad Dabirsiāqi, 5th ed., Tehran, 1363 Š./1984. Ernest N. McCarus, *A Kurdish Grammar*, New York, 1958. Moḥammad-Jawād Maškur, *Farhang-e taḡbiqi-e 'arabi ba zabānhā-ye sāmi o irāni*, 2 vols., Tehran, 1357 Š./1978. Moḥammad Mo'in, *Farhang-e fārsi*, 6 vols., Tehran, 1357 Š./1978. Moḥammad-Hādi b. Ḥabib Ramzi Kāšāni, *Ramz al-rayāḥin*, ed. Iraj Afšār, *Waḥid* 3, 1344-45 Š./1965-67, pp. 59-66, 199-204, 300-304, 441-47, 617-23. Ġolām-Ḥosayn Rangĉi, *Gol o giāh dar adabiyāt-e manẓum-e fārsi tā ebtedā-ye dawra-ye Moġol*, Tehran, 1372 Š./1993. Raphaël du Mans, *Estat de la Perse en 1660*, ed. Charles Schefer, Paris, 1890, repr. Paris, 1969. Rašid-al-Din Faẓl-Allāh Ḥamadāni, *Āġār o aḥyā'*, ed. Manuĉehr Sotuda and Iraj Afšār, Tehran, 1368 Š./1989. Karl H. Rechingler, ed., *Flora Iranica: Flora des iranischen Hochlandes und der umrahmenden Gebirge*, Graz, 1963-. Sa'di, *Ġazaliyāt*, ed. H. Yaġmā'i, Tehran, 1361 Š./1982. Idem, *Golestān*, ed. Ġolām-Ḥosayn Yusofi, Tehran, 1377 Š./1998. Johann L. Schlimmer, *Terminologie médico-pharmaceutique et anthropologique française-persane*, Tehran, 1970. Manuĉehr Sotuda, *Farhang-e semnāni, sorġa'i, lāsgerdi, sangsari, šahmir-ādi* I, Tehran, 1342 Š./1963. Abu Maṣṣur Ṭa'ālebi Nišāburi, *Laṭā'ef al-ma'āref*, tr. 'A.-A. Šehābi Ķorāsāni, Mašhad, 1368 Š./1989. Idem, *Ṭemār al-qolub fi'l-możāf wa'l-mansub*, ed. Ebrāhim Šāleḡ, 2 vols., Damascus, 1994; tr. Reżā Anzābi-nežād, Mašhad, 1376 Š./1997. Ḥabib-Allāh Ṭābeti (Habibollah Sabeti), *Jangalhā, derakṭān o derakṭahā-ye Irān/Forests, Trees and Shrubs of Iran*, Tehran, 1355 Š./1976. Calvert Watkins, ed., "Indo-European Roots," in *The Heritage Illustrated Dictionary of the English Language*, Boston etc., 1975, pp. 1505-50. Xusraw ī Kawādān ud rēdag, ed. and tr. Davoud Monchi-zadeh as "Xusrōv ī Kavātān ut Rētak," in *Monumentum Georg Morgenstierne* II, Acta Iranica 22, Leiden, 1982, pp. 47-91; ed. and tr. Jamshedji Maneckji Unvala as *The Pahlavi Text "King Husrav and His Boy"*, Paris, n.d. Jerzy Zieliński, *Rosaceae* II: *Rosa*, Flora Iranica 152, Graz, 1982.

(HUŠANG A'LAM)

GOL O BOLBOL, rose and nightingale, a popular literary and decorative theme.

- i. In Persian literature.
- ii. As a decorative theme in Persian art.

i. IN PERSIAN LITERATURE

Individually, both the rose (*gol*; q.v.) and the nightingale (*bolbol*; q.v.) are important motifs in Persian literature, and in the imagery of Persian poetry in particular. Alone, the rose served as a literary metaphor for perfection and beauty, and might figure the beloved (either worldly or spiritual), the prince, or the Prophet Moḥammad; the sweet-singing nightingale might represent the lover, or the poet (see BOLBOL ii; GOL iv; Meisami, pp. 66-67, 286-96). Together, rose and nightingale are the types of beloved and lover *par excellence*: the rose is beautiful, proud, and often cruel (roses do, after all, have thorns), while the nightingale sings endlessly of his longing and devotion. In panegyric, the poet-nightingale sang the praises of the prince-rose; in mystical poetry, the nightingale's yearning for the rose served as a metaphor for the soul's yearning for union with God (Schimmel, 1994, pp. 163-89). The use of this theme as a metaphor for spiritual and earthly love by Persian poets in epic and romance, lyrical and mystical works for nearly one thousand years attests to its deep significance in Persian culture. The theme of the rose in Persian mystical poetry has been the subject of detailed investigation since the beginnings of Orientalist studies in Europe in the late 18th century, and poets such as Goethe (q.v.) and Rilke have been inspired by their Persian counterparts.

ii. AS A DECORATIVE THEME IN PERSIAN ART

The theme of rose and nightingale, *gol o bolbol*—a sub-theme of flower and bird painting, *gol o bolla* or *gol o morġ*—was the principal theme of the decorative repertory of the Safavid (1501-1722) and Qajar (1785-1925) eras. *Gol o bolbol* designs were used to beautify all manner of objects, from prosaic ceramics and woodwork to the most precious regalia and manuscripts. The literary theme enjoyed great popularity due to its universal appeal and the range of both earthly and divine meanings which it conveyed; as a decorative tradition, the continued vitality of the *gol o bolbol* design may be attributed to its stylistic and formal versatility.

Origins and evolution of the bird and flower theme in pre-Safavid Persia (ca. 710-1501). The bird and flower theme was a traditional one in both painting and poetry well before the Safavid period. The origins of this theme may be traced to the beginnings of Persian manuscript illustration in the 14th century, where the rose first appears as a discrete motif and a landscape element utilized in the illustration of epic and lyrical texts during the reign of the Il-khanids (1256-1353). Persian painters drew upon literary images of the rose as a metaphor for love and beauty to create symbolic compositions in the margins accompanying narrative scenes or lyrical landscapes evoking visions of springtime and young love (Cowen, pp. 41-43, 56-58, 67-70; Lentz and Lowry,

2002 10 31 15 50

IRANIAN LIBRARY

TÜRK EDEBİYATINDA GÜL VE BÜLBÜL MESNEVİLERİ VE
ABDURRAHİM UTİZİMENİ'NİN "BÜLBÜL Ü GÜL" MESNEVİSİ

Fazıl AGİŞ

Danışman : Prof.Dr.Hüseyin AYAN
1994, Sayfa: 518

Bülbül ve Gül Türk edebiyatında da Dünya edebiyatında da önemli yer tutan iki tabiat güzelliğidir. Her ikisine de birlikte veya ayrı ayrı edip ve şairlerce yer verilir. Sembol olarak anlamlar vermişlerdir. Bülbüle aşık, aşk terennüm eden kuş, güle de kendisine kavuşulacak sevgili olarak eserlerinde kullanmışlardır. Allegorik olarak hikayelerde konu olmuştur.

Bülbül göçmen kuşlardan olup Kuzey'in mutedil ve sub-tropikal iklimlerinde yaşaması, aynı şekilde gülün de aynı iklimlerde yetişmesi, bülbülün baharda gelmesi, birçok gülün de baharda açması, ayrıca Türk ve Fars edebiyatında seci' ve kafiye olarak kullanılması kolaylığı bakımından ilişkileri vardır.

Özellikle Türk edebiyatında Fars edebiyatı tesirinde Gül ve Bülbülleri konu edinen mesneviler, gazeller, kasideler yazılmıştır.

Gül ve Bülbül'ü konu edinen mesneviler:

Feridüddin-i Attar'ın "Gül ü Hüsrev" i dünyevi ve beşeri aşkı anlatan hikaye olup Tutmacı (XIV.yy.) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş mesnevidir. Ayrıca Necati (XV.yy.) Türkçe "Gül ü Hüsrev" ve "Gül ü Saba" adlı mesneviler yazdığı bilinmektedir.

Münazara türünde çift kahramanlı eserler olarak "Gül ü Nevruz", "Gülendam ü Keib", Fasih Ahmed Dede'nin "Gül ü Mül" ü, "Gül ü Bülbül", "Gül ü Hüzmüz", "Gül ü Senavber" adları görülmektedir.

Gül bahçesi anlamında "Gülistan", "Gül-şen", "Gül-zar" adları birçok kitaba verilmiştir.

Fars edebiyatında Feridüddin-i Attar (1119 - 1193) "Bülbül-name", Hacuy-i Kirmani (XIV.yy) ve çağdaşı Celaleddin Tabib'in "Gül ü Nevruz" u, Türk edebiyatında da XV.yy. Çağatay şairi Melikü'l-Kelam Mevlana Lütfi'nin Celalüddin Tabib'in eserini tercümesi olan, Niğdeli Muhibbi (XVI.yy.),

Kalkandelenli Mu'idi (XVI.yy.), Parsa Sabir Mehmed Dede (XVII.yy.)'nin Molla Celal Şirvani'den tercüme ettiği, Celalüddin Ahmed Dede ve Süleyman Celalüddin'in "Gül ü Nevruz" ları vardır.

Türk edebiyatında "Bülbül-name", "Gül ü Bülbül" ve Bülbülüye adlı eserler:

Yazarı belli olmayan nesir "Bülbül-name", Rifa'i'nin "Bülbül-name" si, Müniri (XVI.yy)'nin "Gülşen-i Ebrar" ı, Fazli (XVI.yy)'nin ve İznikli Bakayi' (XVI.yy)'nin ve Gazi Giray Han Kırımı (XVI.yy)'nin Fuzuli'nin "Bengü Bade" sine nazire Kahve ve şarab münazarasını konu edinen "Gül ü Bülbül" leri; Havayi veya Tecelli (XVI.yy.) mahlaslarını kullanan şairin Taşlıcalı Yahya'nın "Şah u Geda" sına nazire "Gülendam ü Keib" i, Ömer Fuadi (XVII.yy.) ve Mehmed Birri (XVII.yy.), Hayati ve İlmi (XVIII.yy.) nin Bülbülüyyeleri ve Agah Osman Paşa' (XIX.yy)'nin Bülbül-name'si, Ahmed Remzi Dede'nin (XX.yy.) "Gülzar-i 'Işık" ı Gül ü Bülbül hikayelerini allegorik şekilde anlatırlar. Bunlardan yazarı belli olmayan "Bülbül-name", Birri'nin "Bülbülüyyesi", Ahmed Remzi'nin Gülzar-ı 'Işık" ı manzum karışmış nesir eserlerdir.

Yazarı belli olmayan Bülbül-name, Müniri'nin "Gülşen-i Ebrar" ı, Ömer Fu'adi ve Mehmed Birri'nin, Hayati ve İlmi'nin "Bülbülüyye" leri Feridüddin-i Attar'ın "Bülbül-name" si tesirinde yazılmışlardır.

Batı edebiyatında da Doğu edebiyatının tesirleri görülen Guillaume de Lorris ve Jean de Meung (XIII.yy.) tarafından yazılan "Le Roman de la Rose" (Gülün Romanı), Joseph von Hammer (XIX.yy.)'in Kara Fazli'nin "Gül ü Bülbül" ünün manzum Almanca tercümesi "Rose und Nachtigall von Fazli", Oscar Wilde (XIX-XX.yy.)'in "The Nightingale and The Rose" (Bülbül ü Gül) hikayesi, Pakistanlı Ahmed Ali (XX.yy.)'nin Urduca Gazelleri İngilizce'ye çevirerek antoloji olarak sunduğu "The Bulbul and The Rose" adlı eserler vardır.

Tatar edebiyatı eserlerinden olan "Bülbül ü Gül" ün yazarı, edip, sair, düşünür, fakih ve mutasavvıf Abdürrahim Utizimeni 1754 yılında Tataristan'ın Çistay kasabası (Bugünkü Çirmişen ili) ne bağlı Utzimen (Bugünkü Yana Kadi) köyünde doğmuştur. Küçük yaşta köyünün medresesinde eğitime başlar. Daha sonra civar köylerdeki medreselere, daha sonra Orenburg Kargalısı, Buhara, Akça, Tufi, Semerkand, Mezar-i Şah-i Merdan, Belh, Herat, Kabil, Başkırdistan'da Esterlemek ili Möres köyünde, Utizimen, Kara Çişme, Çislay ili İşley köyünde, Sarabikkol (önceki Ebi), Kuvakbaş ve en sonunda babaköyü olan Tımeş'de yerleşir. Her gittiği yerde eğitim ve öğretim ve de eser yazmakla meşgul olan şairimiz baba köyü Tımeş'te Nisan ayı başlarında 1834'te vefat eder ve burada defnedilir. 3 kere evlenmiş ve altı çocuğu olmuştur. Tatarca, Çağatayca ve Osmanlıca lehçelerini, Arapça, Farsça ve Rusça dillerini bilen edip, bu dillerde 102 kadar eser yazmıştır. İctihah yapılmasını isteyen, içtihad

E.MOKPO'DA

Lokman Süleyman

F. PYONG-YANG'DA

Hafız

İnayetullah Muratlar

G. HYESAN'DA

Muhammed Kasım

İsmetullah Ağı

H. İNÇON'DA

Ahmedullah Üüş

Şeyheddin Devletşah Atallah Kamilcan

İ. SİNIYCU'DA

Abdulkerim Rahim

Bazıların çeşitli şehirlerde birden fazla dükkana sahip oldukları görülmektedir.

Türklük Araştırmaları Dergisi,

sayı; 4, 1988 (İstanbul-1989) Ankara, s. 119-134.

Derin Kültür ve İnceleme

11 AUGUST 1993

- Fazlî Karı
- (Süleyman Bulbul)FAZLÎ'NİN GÜL Ü BÜLBÜLÜ ÜZERİNE BİR
İNCELEME

Nezahat ÖZTEKİN*

İnsanın ölümsüz olma arzusunun en güzel ifâdesi olan aşk, Dünya edebiyatında gül ve bülbül ikilisiyle sembolleşir. Doğu ve Batı edebiyatının bu ortak sembolünün çıkış yerini bulabilmek için, halk ve yüksek zümre mahsullerini kapsayan mukâyeseli geniş bir araştırmaya ihtiyaç vardır.

Arap, İnan, Türk ve Avrupa edebiyatının gül ve bülbül konulu eserleri gözden geçirildiğinde, en eski gül ve bülbül hikâyesinin, İnan şâiri Attar (1119-1193)'in *Bülbülnâme* adlı mesnevisi olduğu görülür¹.

Adap edebiyatında gül ve bülbül aşkı, başlı başına bir esere konu olmamıştır. Câhiliye şiirinde, Emevî devri Arap şiirinde gül ve bülbül yer almaz. Ancak, Abbâsî dönemi edebiyatının tecrübesinden faydalanan Endülüs Emevîlerinin pastoral şiirinde, gülün renginden, bülbülün nağmelerinden bahsedilir. Abbâsî döneminde gül, Ebu'l-Ferec'in şiirinde istiare olarak işlenir².

Nergisten incileri ağlattı gülü suladı

Ve dolu daneleriyle innabları ısırdı

Attar'ın *Bülbülnâme*'si konu ve tasavvufi yorumuyla *Mantuku't-Tayr*'ı hatırlatır³. *Bülbülnâme*'de kuşlar, bülbülün durmaksızın ötüşünden rahatsız olarak, Süleyman Peygamber'e şikâyete giderler.

* Yard. Doç. Dr. Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi.

¹ Ritter H.: "Attar", *IA.*, c. II, (1961), s. 10-11.

² Mehmed Fehmi: *Son Devir Arap Edebiyatı*, c. II, İst. 1333/1917; Butrusü'l-Bustânî: *Üdebâü'l-Arab fi'l-Endülüs ve Asn'l-İnsias*, Beyrut 1958, s. 37-38; Ebu'l-Ferec Mehmed b. Ahmed el Va'va el Cassânî ed-Dımışkî için bakınız. Brocckelmann: *Gal.* I, s. 86 suppl I, s. 147, Leidin 1937-42 ve Ömer Rıza Kehhale: *Mâ'cemü'l-Müellifin*, c. I. Dimaşk 1376-1378/1957-1959, s. 106; Clement Huari: *Arap ve İslâm Edebiyatı*, çev. Cemil Sezgin, Ankara 1971, s. 105-107; Aziz Ahmed: *Tarih-i Sakaliyyeti'l-İslâmiye*, 2.bas. İst. 1983, s. 313-317; İbn-i Hazm: *Güvercin Gardanlığı*, çev. Mahmut Kanık, İst. 1985, s. 10-25; Zakan Korkud: *Hadarâü'l-Arab fi'l-Endülüs*, Beyrut (?).

³ Ritter H.: "Attar", *IA.*, 1961, c. II, s. 10-11. Attar'ın bu tasavvufi mesnevisinde kuşlar Anka'yı padişah seçerek, onun bulunduğu yere gitmeğe karar verirler. Hüdhüd'ün başkanlığında yola çıkarlar. Bu meşekkatli yolculuğa ancak otuz kuş (simurg) dayanabilir. Bu otuz kuş hedefe vardıklarında, ulaşmak istedikleri Anka'nın kendileri olduğunu anlarlar. Eserin tahlili için bakınız: Ritter H.: "Attar", *Analyse dans Philologie dans Der İslâm*, c. XXV. Ed. (Lucknow), Berlin 1295/1938, s. 160-173.

takdirde hatta Hak Kelâmı'nın dahi kadrinin azalacağını ifade eder. Bu bakımdan bu yol, çok hatırlı ve sadece aklın rehberliği ile yürüyebilmemiz mümkün olmayan bir yoldur.

"Meyhanedür cihânda Fuzûlî makâm-ı emn"
 "Medrese içre müderris verdiği bin dersden
 Yeğdürür meyhânedede bir câm vermek bir güzel"
 "Gönül tâ var elünde câm-ı mey tesbîhe el urma"
 "Ramazân ayı gerek açıla cennet kapusu
 Ne revâ kim ola meyhâne kapusu bağılu"
 "Feth-i meyhâne için okuyalum Fâtîha'lar
 Ola kim yüzümüze açıla bir bağılu kapu
 Ramazân oldı budur vehmi Fuzûlî'nün kim
 Nice gün içmeye mey zühd ile nâgeh duta hû"
 "Sanemler secdesidür bizde tâ'at Tanrıçün zâhid"
 "Ey Fuzûlî verâ' ehli reh-i mescid dutmuş
 Sen reh-i meykede dut uyma bu gümrâhlara"⁵⁴

diyen Fuzûlî'yi akıl gözüyle kavrayabilir miyiz? Fuzûlî, Fransızların 9 yaşında riyâzî kanunlar keşfeden Pascal'ı gibi, "akla düşen en büyük hamle kendi kendini inkâr etmektir" diyen ve akliyeciyi ve maddecilere öldürücü darbeyi vuran Bergson'u gibi müthiş bir dehâ. Aklın kifâyetsizliğini yine akılla ispatlayacak merhaleye onları da dehaları yaklaşıyor ama Fuzûlî'nin rehberinden nasipli değiller. Pascal, "Bana filozofların anladığı mânâda değil, peygamberlerin haberini getirdiği mânâda Allâh lâzım!" diyor. Ama rehbersiz akıl, daha fazla yük taşıyamıyor. Fuzûlî ise, nihayetsiz imkânlarını, dehâsıyla birleştirerek bir âbide olarak çıkıyor karşımıza. Rûhun da nefsin de insana bağışlanmış birer nimet olduğunu biliyor. "Ne akılla, ne akılsız" olacağını çok iyi kavramış, nefsinin de Rabb'ini de birbirinden ayrılmaz bir bütünün parçaları olarak tanımış. Batı, "Kendini Tanı"maya bile muktedir olamamış, ne Yunan aklı, ne Roma nizamı, ne de Hıristiyanlığın getirdiği ahlak ve hassasiyet, ona gerçek manada bir rehber teşkil etmişken bizim daima önümüz açık ve imkânlarımız çok geniş olmasına rağmen bugün milletçe genelde kendimizi, bütün bir kültür tarihimizi, bizi biz yapan dînî, ahlâkî, ictimâî bütün değerlerimizi isrâf hatta tahrîf ve inkâr emeline yönelik -şuûrî veya gayr-ı şuûrî- akîm hamleler içerisinde deverân eden bir perspektife terk etmiş bulunuyoruz.

Şimdi bizim üzerimize farz olan, Kâdir-i Mutlak tarafından büyük bir itinâ ile işlenmiş ve "ehl-i yemîn'in tedârikiyle en güzel tezhibine kavuşmuş muazzam bir bütünün dağınık parçalarını, gönülün emrindeki aklın rehberliğinde, en doğru ve en güzel şekilde bir araya getirmeye çalışmaktır.

ŞAİR FAZLI VE GÜL Ü BÜLBÜL'Ü

Mustafa ÖZKAN*

Şair Fazlı XVI. yüzyıl Osmanlı edebiyatının önemli şahsiyetlerinden biridir. Çağdaşları arasında "Kara Fazlı" diye meşhur olan şairin asıl adı Mehmed'dir. Bazı kaynaklarda adı Ali olarak da geçmektedir.¹ Bir saracın oğlu olan Fazlı İstanbul'da doğmuştur. Doğum tarihi belli değildir. Babasının sarac olmasından dolayı "Saraçzâde" lakabıyla da anılmıştır.

İlk tahsilinden sonra şiir ve edebiyata heves edip Üsküplü şair Riyâzî'den Fars dili ve edebiyatı okudu.² Sonra tasavvufa yönelerek Halvetî şeyhlerinden Zarîfî Hasan Efendi'ye intisap ederek tasavvuf terbiyesi aldı.³ Şiir ve edebiyata olan ilgisi sebebiyle, devrinin bir şiir okulu mesabesinde olan Zâtî'nin dükkânına devama başlayarak onun talabesi oldu. Fazlı'nın edebî gelişmesinde en fazla Zâtî'nin tesiri olduğu anlaşılmaktadır. Fazlı kısa zamanda gayret ve kabiliyeti ile hocasının teveccühünü kazandı. 1530 yılında Kanunî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mehmed'in sünnet düğünü münasebetiyle yazdığı kasideyi hocası Zâtî'nin aracılığıyla Kanunî'ye takdim ederek onun iltifatına mazhar oldu.⁴ Şehzade Mehmed Manisa sancığına vali olarak gönderilince, Fazlı da onun yanına divan kâtibi tayin edildi. Şehzade Mehmed'in ölümü üzerine, Şehzade Mustafa'nın divan kâtibi oldu ve şehzadenin 1552 yılındaki idamına kadar bu vazifede kaldı. Ardından Şehzade Selim'in divan kâtipliğine tayin edildi ve onun teveccühünü kazanarak 1561 yılında 60.000 akçe zeametle *reîsü'l-küttâb* oldu. Ancak bu ikbal onun hayatının son yıllarına rastladı. Bu görevde uzun süre kalamadı ve 1563'te Kütahya-

* Prof. Dr., I.Ü. Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

¹ Meselâ bk. Âlî, *Künhü'l-Ahbâr*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi (İÜ. Ktp.), Türkçe Yazmalar (TY), nr. 5959, vr. 467^b.

² Âşık Çelebi bununla ilgili olarak şöyle demektedir: "Sarf ve nahiv okuduktan sonra Üsküplü Riyâzî merhum yanında olup vâfir Fûrs okudu. Ba'dehu şiire heves edip Zâtî'ye müracaat etmeye hasr-i evkat etti." (*Tezkiretü's-Şuarâ*, İÜ Ktp., TY, nr. 171, vr. 262^a).

³ Ahdî, *Gülşen-i Şuarâ*, İÜ. Ktp., TY, nr. 2604, vr. 98^b.

⁴ "Merhum Zâtî'ye tamâm-ı ihtisâs idüp mezbura şâkird-i hâs geçünürdi. Hatta merhum sâhibkırân-ı zamân Sultan Süleyman Han oğlu Şehzade Sultan Mehmedün sür-ı hitânında şuarâ-i zaman ve bulaga-i devran kasideler diyüp Zâtî ki kıdve-i asr ve zübde-i dehr idi, kasidesin cümleden mukaddem okudukda 'Fazlı nâm bir şâkird-i benânum vardur, icazet virün gelsün' diyüp huzûr-ı sultânide kasidesin kendüden sonra okutmuşdur." (Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şuarâ* [haz. İbrahim Kutluk], Ankara 1989, II, s. 755).

MADDE İZLENİ ANDIRTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

D1645

A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 39, Erzurum 2009

~ 967 ~

Prof. Dr. Hüseyin AYAN Özel Sayısı

RİFÂİ'DEN OSCAR WİLDE'YA GÜL VE BÜLBÜL
Gül ü Bülbül From Rifâi To Oscar Wilde

Nilüfer TANÇ*

"İçmek ister bülbülün kanın meger bir reng ile
Gül budagının mizâcına gire kırtara şu"

Fuzûlî

ÖZ

İnsan beyninin dinamiği çağrışımlardır. "Gül-bülbül", zihinlerde uyandırdığı sonsuz çağrışımlarla asırlardır tüm dünya edebiyatlarında var olmuştur. Bu çalışmada, Rifâî'nin **Bülbül-nâme**'siyle Oscar Wilde'ın **Bülbül ile Gül (The Nightingale and the Rose)** hikâyesi *metinlerarasılık (intertextuality)* bağlamında karşılaştırılarak ortaklık, benzerlik ve farklılıkları tespit edilmiş, böylece insanlık âleminin ortak konusu olan "gül-bülbül" ün farklı çağ, coğrafya ve kültürler içinde kazandığı yeni "*okuma biçimleri*" ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunun için kronolojik sıra takip edilerek önce Rifâî'nin **Bülbül-nâmesi** tanıtılmış, daha sonra Oscar Wilde'ın hikâyesinin Batı edebiyatında gül sembolü eserler arasındaki yeri tespit edilerek incelenmiş ve iki eser karşılaştırılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Rifâî, Bülbül-nâme, Oscar Wilde, gül, bülbül, metinlerarasılık, karşılaştırmalı edebiyat.

ABSTRACT

The dynamics of the human brain are associations. Nightingale and rose have existed in all world literature for ages with the infinite associations which are brought to mind. In this study the partnerships, similarities and differences are identified comparing Rifâî's **Bülbül-nâme** and Oscar Wilde's tale of **The Nightingale and the Rose** in the context of *intertextuality*; thus it is possible to present "*new reading styles*", gained in different ages, places and cultures of nightingale and rose, which is a common topic of all humanity. To do that a chronological way is followed and Rifâî's **Bülbül-nâme** is introduced first, and then the place of Oscar Wilde's tale among the works with rose symbol in western literature is found and both works are compared.

Keywords: Rifâî, Bülbül-nâme, Oscar Wilde, rose, nightingale, intertextuality, comparative literature.

GİRİŞ

Bugüne, bugünden düne, yahut dünden düne yöneltilebilecek bir bakışta adına kimi zaman *tevarüd*, bazen *sirkat*, bazen de *intihal* denen benzer söyleyiş örneklerine sıkça rastlanmaktadır.

* Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Doktora Öğrencisi

Gül ü Bülbül

